

35714, VIII, A. 9

128/98

bu

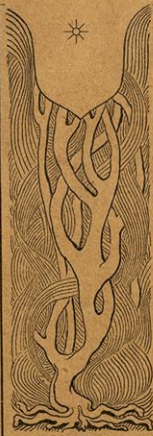

Spisal ljudstvu v poduk

Dr. Dragotin Treo,

odvetnik v Postojni.

Novi sodni zakoni

→ v pravnih

in izvršilnih rečeh.

Založilo in izdalo

„Politično in gospodarsko društvo

za Notranjsko“ v Postojni.

Tiskal R. Šeber v Postojni.

ANTON DITRICH,

trgovec v Postojni št. 80,

priporoča slavnemu občinstvu iz svoje zaloge poleg
raznega špecerijskega, železnega in steklenega blaga:
živinsko sol, vsake vrste garantirana vrtna in poljska semena,
drevesno smolo proti mrčesom in drugim drev. škodljivcem.

Novo! ☼ Polysulfin. ☼ Novo!

Madomestilo mila. — Nova iznajdba za domače in obrtnijske pralne,
belilne in čistilne namene.

Pralna, belilna in čistilna tvarina je najzanesljivejša in najcenejša za
sedanj in prihodnji čas, nima nikakoršnih perilu ali zdravju škodljivih
delov, za kar se garantuje. Vsaka varéna gospodinja naj vsaj poskusi.

Navodilo je na zavitkih. ✧ Cena enemu zavoju 16 kr.

Ženinam in nevestam priporočam o priliki svatb mojo pekarno, kjer izdelujem
Po nizki ceni! **izvrstne kolače.** Po nizki ceni!

Vsakovrstna naročila izvršujem točno, solidno in ceno tudi po pošti.

RIH. ŠEBER,

tiskarna v Postojni

priporoča se slavnemu občinstvu v izdelovanje

*** vsakovrstnih tiskarskih del, ***

katere izvršuje

točno ter strogo po naročilu in po najnižji ceni.

Vedno pripravljena zaloga

občinskih, šolskih, novih sodnijskih in posojilničnih tiskovin.

Zaloga tiskovin za c. kr. pošte.

• Vsako naročilo izvrši se kar je mogoče naglo. •

Novi sodni zakoni

v pravnih in izvršilnih rečeh.

Spisal ljudstvu v poduk

Dr. **Dragočin Treo,**

odvetnik v Postojni.

Založilo in izdalo

„Politično in gospodarsko društvo za Notranjsko“ v Postojni.

Uvod.

Z novim letom 1898 so stopili v veljavo novi sodni zakoni za pravde in izvršila (eksekucije), stare postave pa smo pokopali med staro šaro.

Novi zakoni so našli pravnike in občinstvo precej nepripravljene; vpeljava delala je težave v mnogih ozirih in treba bode še dosti časa, da pride vse v gladek tir. Zlasti mi Slovenci nismo bili pripravljene; saj nam se niti za pravnike prevod novih zakonov ni preskrbel pravilno in o pravem času, občinstvo pa o njih komaj toliko vé, kar posnema sproti iz nekaterih časnikov in kar poizve v različnih pisarnah za posamezne slučaje.

Odbor političnega in gospodarskega društva za Notranjsko me je vsled tega povabil napisati v mali knjižici vsaj glavna načela in najvažnejše novotarije novih postav, da se naše ljudstvo o njih podučí.

Temu vabilu toliko rajše ustrezam, ker slovi naš narod osobito na Notranjskem zaradi svoje razsodnosti in prebrisanosti tako, da si tudi z malimi pomočki v kratkem času pridobi potreben poduk.

Ako k temu pripomore vsaj nekoliko ta mala knjižica, zadovoljita se s tem vspehom gotovo rada društvo in spisatelj.

Ů Postojni, meseca marca 1898.

Dr. Dragotin Treo.

I.

Sodni pravilnik.

(Zakon z dné 1. avgusta 1895 št. 110 in 111 d. z.)

Za tožnika je jako važno vprašanje, pri katerem sodišču naj toži, katera sodnija je torej za tožbo pristojna.

Pristojnost sodišč se je z novim zakonom deloma izpremenila in vseskozi natančno določila. Medprepiri zaradi pristojnosti, ki so včasih leta in leta trajali, so se po novih postavah jako omejili in skrajšali.

Pristojna je navadno: v I. stopnji okrajna sodnija, kjer toženi biva, v II. stopnji deželna sodnija in v III. stopnji najvišji sodni dvor na Dunaji.

V glavnih točkah določa sodni pravilnik:

Pred okrajne sodnije pridejo:

1. vsi spori o terjatvah do 500 gl. ali o drugih zahtevah, ako označena vrednost spornega predmeta ne presega 500 gl. — Brez ozira na vrednost spornega predmeta — bodi si tudi nad 500 gl. — pa spadajo pred okrajne sodnije;
2. tožbe zaradi očetstva;
3. tožbe zaradi prepirnih mej;
4. tožbe zaradi motenja posesti;
5. tožbe zaradi služnosti stanovanja in prevžitka;
6. tožbe iz najemnih in zakupnih pogodb;
7. tožbe iz služabnih ali mezdnih pogodb;

8. tožbe iz razmerja voznikov ali gostilničarjev z njihovimi naročevalci, potniki in gosti;
9. tožbe zaradi živinskih napak.

Vsi drugi okrajnim sodnijam ne pridržani pravni spori spadajo pred zborni sodišče (deželno ali okrožno sodnijo). — Na zborni sodišče, kjer so trije sodniki zbrani, je treba torej vlagati načeloma vse tožbe zaradi terjatev nad 500 gl. in drugih pravnih predmetov v vrednosti nad 500 gl., če se stranke niso za pristojnost okrajne sodnije pismeno dogovorile.

Dalje spadajo pred zborni sodišče nekateri istemu v zakonu posebej pridržani spori, tako n. pr. zaradi ločitve zakona i. t. d.

Vrednost spornega predmeta mora se že v tožbi navesti in je tožnik za vsako pretirano cenitev odgovoren.

Za trgovinske in menične stvari so določena — bodisi ker gre zahtevek nad 500 gl., bodisi ker gre za izključno zaradi kakovosti prepirnega predmeta pridržane predmete — posebna trgovinska sodišča ali trgovinski oddelki deželnih sodnij.

V posebnih slučajih dovoljuje tudi novi zakon posebna sodišča (podsodnosti).

Najvažnejši slučaji takih posebnih sodišč (podsodnosti) so:

1. Za pravde zaradi nepremičnin, ki spadajo tudi po novem zakonu izključno pred okrajno ali vsled vrednosti nad 500 gl. pred deželno sodnijo, v katere okolišu se nahaja pravdni predmet.

2. Za pravde zaradi veljavnosti ali izpolnitve sklenjene pogodbe.

Postava daje tožniku na izbiro, toženega tožiti namesto pri sodnji toženčevega navadnega bivališča tudi pri sodnji tistega kraja, kjer je imel toženi pogodbo izpolniti. To se je prej zgodilo največkrat zaradi dogovorjenega plačila na tožnikovem domu. — Ker se je ta določba dostikrat od

sleparskih agentov pri nevednem ljudstvu zlorabljala, dopušča novi zakon tožbo proti tožencu v kraju izpolnitve, toraj tožbo v tujem sodnem okraju, le takrat, ako sta tožnik in toženi napravila poseben pismen dogovor zaradi kraja, kjer je pogodbo izpolniti in zaradi sodnije, kjer se sme na izpolnitev tožiti.

Ta pismeni dogovor mora tožnik tožbi priložiti ali pa vsaj na njega se sklicevati.

Le za stranke, ki se pečajo s trgovinskim obrtom, je že dosti, ako je toženi blago prejel s fakturo (računom) in z zaznamkom, kje se ima dolg plačati in kje se sme izterjati, n. pr. „plačljivo in iztožljivo v Postojni“.

Trgovci in obrtniki torej po novem zakonu naročnikov iz tujega sodnega okraja ne smejo tožiti pri svojem lastnem sodišču, ako si niso dali podpisati pismene izjave, da je bivališče trgovčevo kraj plačljivosti in sodne iztirljivosti.

3. Za pravde zaradi vknjiženih terjatev.

Zaradi takih terjatev smejo se vlagati tožbe na tisto okrajno, oziroma deželno sodišče, kjer je terjatev zavarovana, to pa le, ako je drugje bivajoči toženec še vedno lastnik zastavljenega zemljišča.

4. Za protitožbe, ako ima namreč toženec proti tožniku protiterjatve.

Dopustljivost teh protitožb je v zakonu obširno in natančno določena.

5. Sodišča, katerim se stranke izrečno podajo. — Tak dogovor je postavno natančno omejen ter je veljaven načeloma le za sodišča enake vrste.

Sodni pravilnik določa še več podrobnosti, katerih pa tukaj zaradi omejenega prostora ni mogoče navajati.

II.

Civilno-pravdni red.

(Zakon z dne 1. avgusta 1895 d. z. št. 112 in 113)

Uvodni zakon.

S 1. januarjem 1898 se je pričelo sodno postopanje po novem zakonu, kolikor uvodni zakon prejšnjih postavnih določb ne vzdržuje.

Gledé stavb je važna sprememba, da vabljeni vdeleženec, ki ni prišel na politični ogled in ki se že pri tem ogledu ni uprl nameravani stavbi, zgubi pravico sodnijskim potom stavbo zabraniti.

Uvodni zakon določa tudi, kdaj in kdo mora premoženje in dolgove pod prisego napovedati in kdo sme na to prisego siliti.

Pravdni red.

Novi zakon ima v splošnem delu določbe gledé pravdne zmožnosti, pravdne družbe, pravdnega pooblastila, pravdnih stroškov i. t. d., ki so v svojem bistvu enake prejšnim postavnim predpisom.

Pooblašenci.

Gledé pooblaščencev določa novi zakon, da mora biti pred zbornimi sodišči že v I. stopnji vsaka stranka zastopana po odvetniku. To velja za stranke tudi pred sodišči višje stopnje.

Stroški.

Gledé stroškov določa novi zakon, da se smejo stranki sami, ki je pravdo dobila, povrniti le gotovi izdatki in z zamudo provzročena škoda; za osebni trud ji ne gre povračilo. Odvetnikom ima se zaslužek določiti po postavnem tarifu. V arščin a

za pravdne stroške se ne more več zahtevati (razun od inozemcev). S tem odpade dosti nagajivih ugovorov proti opravičenim tožbam. Pravica ubogih se je za ubožne pravdne stranke pridržala in še celo nekoliko razširila.

Spisi.

Pravdno postopanje se pričinja in pospešuje tudi po novem zakonu s tožbami, predlogi, prošnjami, naznanili i. t. d. Ti se ulagajo pri sodnijah v posebnih spisih, kolikor ni dopuščeno javiti jih ustmeno pred sodnikom v zapisnik.

Za take spise se zahteva v zakonu posebna oblika; tudi določa zakon, kaj bodi bistvo vsebine vsakemu spisu.

Posebne važnosti so pripravljajalni spisi, ki imajo namen, pripravljati vsled uložene tožbe ustno razpravo.

Ti morajo še posebej zadrževati predloge, katere name-rava stranka pri razpravi staviti, dejanske razmere in dokaze, na katere se hoče sklicevati in izjavo o resničnosti nasprot-nikovih trditev.

Vročitev spisov, sodnih sklepov, naročil in vabil je v novem zakonu natančno urejena.

Za vročitev mora po novi postavi skrbeti tudi občinski urad.

Pravdni družniki (tovariši) morajo sodnji naznaniti skupnega zastopnika ali pa skupnega pooblaščenca za vročitve. — Tožbe morajo se vročiti tožencu osebno ali za to izrečno ime-novanemu pooblaščenцу, druge vročitve smejo sprejeti nado-mestno njegovim domačini.

Ako bivališče osebe, kateri se naj spis dostavi, ni znano, mora se ji postaviti skrbnik (kurator) in to oznaniti po posebnem razglasu. V pravnih zadevah do 100 gl. ni več treba drazega razglasa v časopisih, temveč zadostuje razglas pri sodnji.

Roki.

Rok (čas ali doba), v katerem se mora kaj zgoditi, do-loča zakon ali pa sodišče.

Sodnijske roke sme podaljšati iz važnih vzrokov sodišče na predlog ene ali obeh strank, stranke same jih pa tudi sporazumno med seboj po novem zakonu ne smejo več prelagati in podaljševati.

Za pritožbe v pravnih zadevah se je določil v novem zakonu rok na 14 dni, izvzemši zakupnonajemne in menične zadeve.

Naroki.

O pravnih zadevah razpravlja se pri narokih. Narok določa se na gotov čas in gotovo uro. O sodno določenem času in določeni uri mora biti vsaka na narok povabljen stranaka sama ali po zastopniku navzoča.

Dosedaj za čakanje določena ura odpade ter se lahko ob nenavzočnosti jedne stranke takoj o določeni uri stavi kontumacijalni predlog.

Tam kjer mora za stranko priti odvetnik — na primer v rečeh nad 500 gl. — je narok zamujen tudi, ako pride stranaka sama brez odvetnika.

Pravdne stranke narokov tudi sporazumno ne smejo prelagati; prelaga jih lahko le sodišče uradno zaradi važnih zadržkov ali zaradi potrebnega dokazovanja. Predlog ene ali obeh strank, da se narok preloži, je treba vedno z važnim zadržkom opravičiti ter se od sodišča lahko zavrne.

S temi strogimi določbami zabranila se je vspešno dosedanja škodljiva razvada, da so se roki in naroki v pravnih včasih brez konca in kraja prelagali, kakor se je eni ali drugi stranki ali zastopniku zljubilo.

Tista stranaka, ki je rok ali narok zamudila vsled ne pričakovanega ali neodvratnega dogodka, ima pravico vsaj v teku 14 dni po prenehanji zadržka prositi za postavitev v prejšnji stan; ob enem mora zamujeno opravilo izvršiti. Ako se narok še ni končal, sme stranaka, ki je v zamudi, zamujeno pravdo opravilo takoj dodatno opraviti.

Ako k naroku nobena stranka ne pride, ali ako se ne obravnava, potem miruje vse postopanje in se pred potekom treh mesecev ne sme obnoviti.

Ustna razprava.

Dosedaj so se pravde vršile pismeno. Tožnik je vložil tožbo pismeno, ali jo je dal zapisati na zapisnik, toženi je na to pri določenem naroku podal ali sam s pomočjo sodnika, ali pa po svojem odvetniku odgovor, na kar je zopet tožnik pismeno svoj zahtevek opravičeval in odgovor tožene stranke izpodbijal; na to je zopet pismeno odgovarjal toženi i. t. d.

Iz tega razvila se je obširnost pravde; večkratno prelaganje narokov je postalo neizogibno. Iskanje pravice je bilo drago, dosti predrago za naše razmere in za vrednost pravnega predmeta.

Z novim zakonom se to temeljito izpremeni.

Po novem zakonu se na tožbe ustno razpravlja; zapiše se le to, kar je bistveno in važno a tudi to le v kratkih besedah in ako ni že zadržano v pripravljanih spisih.

Zaradi tega bode mogoče pravdo končati že v prvem, večinoma pa vsaj v drugem naroku, kakor se je to dosedaj godilo pri malotnih (bagatelnih) razpravah do 50 gl., kjer smo tudi po stari postavi imeli ustno postopanje.

S tem ustnim razpravljanjem in skrajšanjem pravde zvezane so za tožnika in toženca tudi posebne dolžnosti.

Prva je, da bode moral obe stranki skrbeti, da pride resnica na dan, da se toraj pravica lahko izkaže na resnični podlagi.

Dosedaj je vsaka stranka v dvomljivih pravnih zadevah rada v svoj prid zavijala in dostikrat se ji je to zaradi okornega in težavnega dokazovanja tudi posrečilo. Neredki so slučajji, da je pravdar celo svojega lastnega odvetnika prav na debelo nalagal. O takej priliki izrekel je odvetnik svoji lastni stranki znano šaljivo besedo: „Prijetelj, meni vsaj povejte resnico, če bo treba, lagal bom že jaz za Vas.“ — Sedaj bo to drugače:

Stranki, ki bode pri ustni razpravi enkrat zavijala in lagala, se ne bode dosti več verjelo; zgubila bode zaupanje in njena stvar bode dosti na slabšem, kakor če bi bila govorila povsem resnico.

Druga dolžnost obeh strank bode sedaj pravočasen in natančen poduk o vsej pravnici zadevi.

Vsaka stranka bode morala svojega odvetnika ali sodnika pravočasno in natančno o vsem podučiti, drugače bode neizgibno daljno prelaganje morebiti na njene stroške ali pa — zamuda in dostikrat izgubljena pravda.

Ustne razprave vršile se bodo po novi postavi dokaj naglo. Treba bode torej dosti pazljivosti pri razpravi, tako da se bode vedel vsakdo o pravem času poslužiti pravih predlogov in braniti se s praviimi sredstvi.

Zaradi pravočasnosti natančnega poduka, potrebnega za vsako pravdo in zaradi pazljivosti v uporabi pravnih pripomočkov pri ustnih razpravah je torej opravičeno, ako zahteva novi zakon v vseh važnejših pravnih posredovanjih odvetnika. Odvetnik ima namreč dolžnost s svojo stranko se natančno podučiti o pravnici reči in naj ima seveda tudi zmožnost, ta poduk v prid svoji stranki primerno in dostojno uporabiti.

Podoba ustne razprave po novem zakonu je približno ta:

Pravna reč se z imeni tožnika in toženca pokliče. Vsaka stranka stavi na to svoje predloge, katere mora razložiti in z dokazi podpreti, ako se to že v pismeno vloženi spisih ni zgodilo.

Predsednik (sodnik) sme stranke osebno klicati k razpravi, staviti vprašanja, opozarjati na važna dokazila i. t. d. Pod njegovim vodstvom smejo pa tudi stranke same ali po svojih zastopnikih druga drugo primerno izpraševati, staviti primerne predloge i. t. d.

Kadar je pravna stvar po pojasnilih in izjavah strank in po izvršenih dokazih dognana, se razprava sklene; sme se pa zopet obnoviti, ako bi bilo treba za rzsodbo novih pojasnil in dopolnitve zaradi nejasnosti ali pomanjkljivosti.

Nepravilno postopanje mora stranka ali njen zastopnik že med razpravo grajati, drugače se višja sodnija na tako napako nima ozirati.

Pri razpravi se morajo sodniki, pravnne stranke in njihovi zastopniki, priče in poslušalci dostojno obnašati. Proti sodnikom gre v tem oziru pritožba na višjo oblast, stranke pa, ki se nedostojno obnašajo, sme sodnik po brezvspešnem opominu odstraniti z nasledkom zamude. Zaradi hujših nespodobnostij doleti lahko take osebe tudi denarna kazen ali zapor.

Razpravni zapisnik mora zadržati v kratkih besedah jedro celo razprave. Važnejše točke razprave se naj natančneje v zapisnik sprejmejo.

Izjave in predlogi strank smejo se, ako posreduje odvetnik, v posebnih spisih zapisniku priložiti. Kar je bilo že prej v spisih zadržanega, na to se ima v zapisniku le na kratko sklicevati.

Pri okrajnih sodnijah zadostuje vpis najvažnejših točk ustne razprave, ostale podatke lahko sodnik vsprejme v dejanski stan razsodbe.

Zapisnik se ima strankam predložiti ali prebrati. Pred podpisom sme vsaka stranka pomankljivosti v zapisniku grajati in zahtevati potrebne popravke; ako se istim ne ugodi, sme se priglasiti v zapisnik upor.

Iz tega sledi: da je pravilna sestava zapisnika jako važen del pravnega poslovanja, posebno za slučaj pritožbe na višje sodišče, kjer dostikrat manjka neposredni vpliv žive besede.

Vsaka stranka mora torej posebno paziti na to, kar se piše v zapisnik.

Razume se samo ob sebi, da se ima zapisnik pisati v jeziku, v katerem se je razprava vršila, stranka ali priča svoje izjave ali izpoved oddala. V naših okrajih o tem tudi ni dvomiti. Obžalovati pa moramo tiste rojake Slovence v Primorji, na Štajerskem in Koroškem, ki si bodo morali tudi po novem zakonu iskati pravice pred sodniki, ki slovenskega jezika niso popolnoma zmožni, ki bodo

morali iskati resnico in deliti pravico s pomočjo — tolmačev! Pričakujemo, da bode ravno nova postava vzbudila proti takemu krivičnemu postopanju v kratkem času najodločnejši odpor med našim ljudstvom in da bode ta odpor prav v kratkem času onemogočil in odstranil povsod med slovenskim narodom uradnike, notarje, odvetnike in druge, ki ne znajo ali ne marajo znati slovenskega jezika.

Zahtevajmo le vedno in povsod svojih pravic v svojem jeziku!

Postopanje pred zbornimi sodišči.

Pred zbornimi sodišči mora stranko zastopati odvetnik ali njegov namestnik.

Omejim se toraj lahko na določila splošne narave, ki veljajo tudi za postopanja pri okrajnih sodnijah in na določila, ki bi utegnila zaradi svoje posebnosti bralce zanimati.

Pravdno postopanje prične se s tožbo; že v tožbi naj se zahtevke z dejanskimi podatki utemelji in za to dokazi ponudijo.

Na tožbo odredi se od zbornega sodišča takozvani prvi narok, ki je posebnost postopanja pred zbornimi sodišči.

Prvi narok je namenjen edino le temu, da se zahteva rzsodba vsled priznanja ali zamude, da se sklene poravnava ali pa da se priglasijo formalni ugovori na tožbo, kakor nedopustnost sodnega postopanja, nepristojnost sodnije i. t. d.

Pri prvem naroku izluščijo se toraj — bi rekel — iz množice vloženih tožb tiste, o katerih se ima zaradi spornosti zahtevka pričeti pravda.

Tam, kjer ima priti do pravde, naroči sodnik pri prvem naroku odgovor na tožbo v teku najdalje 4 tednov. Ta odgovor mora podati toženec s pripravljalnim spisom, kjer mora navesti svoje ugovore z dejanskimi podatki in dokazi, katere predlaga za ustno razpravo.

V težavnejših in daljših, osobito računskih pravadah, uvede se lahko posebno pismeno pripravljajno postopanje, ki pa mora biti do sodno določenega daljnege naroka končano.

Dokazi.

Gledé dokazov uvedla je nova postava bistveno novo načelo: sodnik ima soditi na podlagi danih dokazil po svojem svobodnem prepričanju. Dosedaj je veljalo načelo: dve priči veljati navadno za cel dokaz, ena priča velja za pol dokaza, druga zopet manj kakor pol dokaza, tretja priča je celó piškavega oreha vredna i. t. d. To načelo se je zavrglo kot zastarelo in tega se veseli gotovo lahko vsak, komur je tudi v pravdi glavna stvar resnica in pravica.

Važna je tudi določba novega zakona, da sme v pravadah, ki gredó na povrnitev kake provzročene in dokazane škode, sodnik odškodnino določiti tudi brez posebnega dokazovanja po svojem svobodnem prepričanju.

Najpripravnejši je dokaz po listinah ali pismih, naj si bodo že javna in kolekovana ali pa tudi ne. Zapis, ki se je napravil od ene ali druge strani in se podpisal ter nasprotno izročil, ima vedno svojo veljavo. Zatorej — ne pozabimo pri pravnih poslih na pridobitev branja in pisanja, ter zapišimo ali dajmo zapisati in podpisati, kar je važnega! — Ako se je v pisma, in naj si bode to tudi v javne listine, kaj napačnega zapisalo, je proti temu po novem zakonu še vedno dopuščén protidokaz.

Daljno dokazilo so priče.

Kdor je kot priča klican pred sodnijo, mora priti; zato mu pristoja po tarifu določena pričnina v povrnitev stroškov, nekaterim pričam gre še po njihovem stanu odškodnina za zamudo. Priča, ki ne pride na sodno vabilo in se zaradi tega ne more opravičiti, ima povrniti provzročene stroške, ki so včasih lahko jako visoki.

Vsaka priča ima storiti prisego, razun ako je bila zaradi krivega pričevanja že obsojena, ako še nima 14 let, ali ako je slabega uma. Pričam smejo stranke po zastopniku ali z dovoljenjem sodnikovim tudi same staviti stvarna in primerna vprašanja.

Izpoved priče je v glavnih potezah ali pa v važnih slučajih tudi od besede do besede vpisati v zapisnik. Priča mora potrditi, ako se je izpoved prav zapisala ter sme zahtevati dopolnitev ali popravek svoje izpovedi.

Izpovedi podpisati pričam po novem zakonu ni treba.

Pričnino mora priča pravočasno zahtevati.

Dokazovanje po zvedencih spremenilo se je v toliko, da zvedence imenuje lahko sodišče po svoji volji in da se zadovolji lahko tudi z enim samim zvedencem.

Nespremenjeno ostalo je dokazovanje s sodnim ogle-dom. Nov dokaz pa je novi zakon uvedel z zaslišanjem strank pod prisego.

Ta sprememba je bila skrajno potrebna; ž njo so se odpravile toliko nerodne glavne in dopolnilne prisege, ki so se včasih komaj razumeti dale. — Ta sprememba ni nekaj čisto novega, ker so se v malotnem postopanju do 50 gl. že 25 let sem neštetokrat stranke pod prisego zasliševale.

Katera stranka se ima o resnici svojih trdit-
te v pod prisego zaslišati, določi, po prevdarku
vseh okoliščin, sodnik po svojem prepričanju.

Kriva izpoved stranke kaznuje se kot vsaka
druga kriva prisega ali krivo pričevanje.

Opomniti se pa mora, da je to dokazilo le takrat do-
voljeno, če ni nobenih drugih dokazov po listinah,
pričah i. t. d.

Omenjam gledé dokazovanja še, da tudi novi zakon po-
zna dosedaj običajni dokaz v več en spomin s tem, da
dopušča v obvarovanje dokazov pred ali med pravdo potrebne
dokaze po ogledu, zvedencih ali pričah.

Sodbe.

Dozorelo prepirno reč je rešiti s sodbo. — Ako je do-
gnan le en del tožbenega zahtevka, sme se gledé tega dela
takoj soditi s posebno delno sodbo.

Ako se je kdo iz nagajivosti pravdal, sme ga sodišče
na predlog nasprotne stranke obsoditi po svojem svobodnem
prepričanju, da plača poleg stroškov nasprotni stranki primerno
posebno odškodnino.

Sodišče sme sodbo objaviti takoj po sklenjeni razpravi;
v težavnejših slučajih zgodi se to lahko pozneje v teku 8 dni.
Strankam se mora izdati sodba v pismenem odpravku; šele z
vročitvijo tega odpravka postane sodba za stran-
ke veljavna.

Sodba opira se na dejansko stanje in na razloge.

Ako je dejansko stanje napačno ali pomanjkljivo popisano,
sme stranka na zbornu sodišče predlagati v 8 dneh popravek;
pri okrajnih sodnijah pa to ne velja.

Pismene in računske napake v sodbi se lahko vsaki
čas uradno ali na predlog strank popravijo.

Postopanje pred okrajnimi sodnijami.

Pred okrajnimi sodnijami smejo stranke svoje prošnje,
tožbe, predloge i. t. d. dati zapisati v zapisnik. Postava ne
zahteva, da bi stranko že v I. stopnji moral zastopati
odvetnik.

V vseh važnejših zadevah, kjer je treba daljšega
poduka s stranko, kakor tudi v tožbah, ki merijo na
hitrejšo izpolnitev tožbenega zahtevka, bodo pa go-
tovo tudi po novem zakonu zastopali stranke od-
vetniki.

Pripravljalni spisi odpadejo pred okrajnimi sodišči.

Poseben prvi narok zbornih sodišč se od okrajnih sodišč

nima določati, temveč se lahko koj pri prvem naroku o pravdni stvari razpravlja.

Tožnik in toženec imata pravico že za prvo razpravo predložiti listine, vabiti dati priče i. t. d.

Pravda, ki je težavnejša in ki zadržuje več prepirnih vprašanj, se seveda tudi po novem zakonu ne bode mogla takoj pri prvem naroku končati. Navaden tek težavnejše ali obširnejše pravde bode: pri prvem naroku se bode razpravljalo, trdilo eno in drugo od nasprotujočih si strank, pri drugi razpravi pa se bode dokazovalo z ogledom, pričami, listinami i. t. d. — ter sodilo. Gotovo še vedno lep nadomestek in pridobitek za prejšnje neskončne pravde!

Razprava se vrši pred okrajnimi sodišči enako kakor pred zbornim sodiščem.

Zapisnik zadržuje v kratkih potezah glavne podatke cele razprave. Ako se razprava konča pri enem naroku, se podatki in naredbe lahko sprejmejo le v dejansko stanje sodbe. V tem slučaju pa se mora dejansko stanje strankam predložiti v vpogled ter imajo stranke pravico v teku 3 dni prijaviti ustno ali pismeno proti resničnosti in pravilnosti popisa ugovor.

Za pritožbo proti sodbam okrajnih sodišč, oziroma za daljno postopanje na pritožbo, zahteva novi zakon zastopanje po odvetniku.

Ne sme se mi pa kakor odvetniku očitati, da napeljujem vodo na svoj mlin, ako trdim, da je gotovo boljše, če je odvetnik v težavnejših stvareh stranko ves čas, torej tudi pred prvim sodnikom zastopal. Odvetnik bode že pri prvem sodišču vse poskusil, kar se da za njegovo stranko doseči in bode, ker je natančno podučen o celej pravdi ali pritožbo vložil ali pa, ako je stvar zgubljena, stranki drago pritožbo z mirno vestjo odsve-toval. — Tudi tukaj velja pregovor: „po toči je prepozno zvoniti“! — Ako imaš že pravdo, izroči jo skraja zastopniku, ne pa še le po razsodbi I. sodnije, ko si jo že izgubil.

Pravna sredstva proti rozsodbam in sklepom.

Priziv in prizivno postopanje.

Proti sodbam I. stopnje dovoljen je priziv na višje sodišče II. stopnje, toraj po vrednosti in važnosti sporne reči ali na deželno sodnijo (Ljubljana) ali na višjo deželno sodnijo (Gradec). Rok prizivu poteče v 14 dneh po vročitvi prve sodbe; v tem času mora se po odvetniku vložiti prizivni spis. — Na prizivni spis sme nasprotna stranka v 14 dneh vložiti odgovor.

V prizivnem spisu, kakor tudi v prizivnem odgovoru, smejo se navesti novi podatki in dokazi, s katerimi se podpirajo prizivni razlogi ali pa izpodbijajo.

Na prizivni spis in morebitni odgovor določa višja sodnija, če se priziv takoj ne zavrne ali istemu takoj ne ugodi, ustno razpravo.

Vidimo torej v novem zakonu zopet dve novosti:

1. Da se sme pred višjo sodnijo II. stopnje spraviti nove trditve in dokazila in
2. da se pred sodnijo II. stopnje vnovič lahko vrši razprava.

Prva pravica je seveda v postavi zdatno omejena, ker se smejo vse take novosti nanašati le na prizivne razloge (vzroke), torej na to, kar se je v razpravi pred I. sodnikom od strank že vse navedlo in trdilo; ni pa dovoljeno pred II. stopnjo spravljati čisto nove od stranke pozabljene ali zanemarjene okolnosti in dokazila, o katerih pred prvim sodnikom še govora ni bilo.

Druga novost, — določitev nove ustne razprave — bode pa dostikrat nepotrebna. Večina pritožb vlaga se namreč zaradi tega, ker se je postava napačno vporabila. V vseh takih slučajih ima stranka pravico, odpovedati se razpravi pred II. stop.; če temu pritrdi tudi druga stranka, pa odpade razprava. Ker je taka razprava v II. stopnji draga za obe stranki, bode se gotovo pravda v II. stopnji končala dostikrat sporazumno

med strankami brez razprave in posebnih stroškov. Sodišče II. stopnje v tem slučaju samo pregleda pravdne spise in reši takoj s sodbo prizivni spis stranke, ki se je pritožila.

Ako pa pride do razprave pred II. stopnjo, ima višje sodišče pravico vse to pregledati in preiskati, kar je bilo pred I. sodiščem v razpravi in na podlagi svojega svobodnega prepričanja soditi.

Novi zakon hodi torej dobro srednjo pot; odpravil je prejšnjo prepoved in dostikratno krivico, da se v II. stopnji ne sme prav nič na nove trditve ozirati, ki se niso bile že v zapisnikih ali pravnih spisih pred I. sodnikom zapisale, ob enem pa vendar brani, da se ne more pravda pred II. stopnjo tako rekoč še enkrat začeti in ponoviti, ker bi take pravde zaradi pritožb še dražje postale kakor so bile prejšnje.

Revizija.

Proti sodbam prizivnega sodišča gre daljna pritožba (revizija) na c. kr. najvišje sodišče na Dunaju. Stranko mora za revizijo zastopati odvetnik. Postava določa natančno vzroke, iz katerih se sme vložiti proti sodbi II. sodnije revizijo. Ako se je tak vzrok našel, dopustna je pritožba tudi proti enakim sodbam I. in II. stopnje.

Rok za vložitev revizije poteče v 14 dneh.

V revizijskem spisu in revizijskem odgovoru se smejo navajati le tiste nove okoliščine, s katerimi je treba morebiti pobijati razloge sodbe II. stopnje ali revizijske razloge. Drugih novosti ni dovoljeno spravljati pred revizijsko sodišče.

Tudi se bode velika večina revizij vlagala le zaradi napačnega razlaganja in napačnega vporabljenja postav. Razprave torej pred najvišjim dvornim sodiščem ne bode treba; ako pa izprevidi najvišje sodišče, da je taka razprava izjemoma na mestu, jo lahko odredi.

V prid strankam in njihovim žepom moramo pač upati, da se ne bode treba njim in njihovim odvetnikom dosti voziti k ustnim razpravam na Dunaj!

Rekurz.

Proti krivičnim sodnim sklepom je dopusten rekurz; v nekaterih slučajih določa postava, da se ima pritožba (vsled posebne postavne določbe) zvezati s prizivom proti razsodbi. Pismeno vloženi rekurzi morajo biti podpisani od odvetnika.

Rok za vložitev rekurza v pravnih zadevah znaša 14 dni; v meničnih, zakupno-najemnih ter izvršilnih (eksekucijskih) rečeh pa le 8 dni.

Rekurz v pravnih zadevah navadno nima odložilne moči, ter se izpodbijani sklep sme takoj izvršiti. Izvršilo odlaga se pa izjemoma zaradi kazni ali zaradi škode, ki bi se stranki vsled izvršitve lahko zgodila.

Rekurz reši sodišče II. stopnje — ako je treba na podlagi daljnih poizvedb — brez razprave s sklepom.

Proti potrdilnemu sklepu sodišča II. stopnje daljni rekurz ni dovoljen — tudi ne gledé konečnega sklepa v pravnih zaradi motenja posesti.

Ničnostna in obnovna tožba.

Zaradi ničnosti postopanja in zaradi več slučajev krivice, katera se lahko s sodbo strankam stori, dovoljeno je z novim zakonom prvotno razsodbo uničiti ali pa postopanje obnoviti. Ti slučajji so v postavi natančno določeni; najvažnejši so slučajji krivice vsled krivega pričevanja ali krive izpovedi in novih prej neznanih dokazil, katerih stranka prej najti ni mogla.

Taka tožba mora se vložiti v teku 1 meseca od tistega časa, ko je stranka ničnost postopanja ali krivico zasledila ali nova dokazila našla in jih lahko vporabila i. t. d.

Stranka se bode v takem slučaju rada samo ob sebi razumno obrnila do odvetnika za svèt in pomoč.

Posebna postopanja.

Malotno (bagatelno) postopanje za pravdne reči v vrednosti do 50 gl. ostane še nadalje v veljavi.

Pritožba proti sodbam v malotnem postopanju je pa tudi po novem zakonu — gotovo v škodo pravici in pravičnosti sodb — izključena, razun maloštevilnih izjem ničnosti sodbe.

Za tako pritožbo je treba zastopanja po odvetniku.

Ravno tako se je vzdržalo v veljavi postopanje zaradi motenja posesti in sicer brez posebnih sprememb.

Mandatno postopanje gledé plačilnih nalogov, ki se smejo izdajati na podlagi veljavnih listin (pisem), je ostalo v veljavi. Ravno tako imajo veljati še nadalje predpisi zaradi navadnih plačilnih povelj o terjatvah brez listin do 200 gl.

Menično postopanje gledé menic ostane še nadalje v moči.

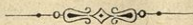
Postopanje v zakupno - najemnih stvareh ostalo je bistveno ravno tisto kot do sedaj. Skrajšal je pa novi zakon odpovedni rok za najemne pogodbe, ki nimajo trajati več kakor en mesec na 8 dnij (prej 14 dnij). To novo določbo čutili bodo v kratkem tisti, ki oddajajo ali jemljejo stanovanja na mesec v najem.

Razsodišča.

Novi zakon določa tudi postopanje pred razsodiščem in izvoljenimi razsodniki. Novega prinaša ta del postave malo. Tega kar se je od mnogih strani prosilo in zahtevalo, namreč obveznih in veljavnih mirovnih razsodišč pred županstvom vsaj za malotne zadeve zastonj tudi v novem zakonu iščemo. Doseglo se je pa vendar toliko, da se lahko ustanové povsod, kjer se čuti zato potreba. Seveda soditi bodo taka razsodišča le takrat kaj imela, ako se bodo stranke takemu razsodišču prostovoljno podvreči hotele s pismeno pogodbo.

Naloga županstev bode torej, uvidevši potrebo v okraju, ustanoviti razsodišče v občinskem uradu ter privaditi ljudstvo z razglasi in podukom, da se tega razsodišča kolikor mogoče posluži.

Seveda morajo razsodniki v takem razsodišču tudi pravično in dobro soditi znati, drugače bode malo strank, pač pa veliko zabavljanja!

III.

Izvršilni red.

(Zakon z dné 27. maja 1896 d. z. 79).

Sodne poravnave, sodbe, plačilna povelja in drugi enakoveljavní izreki oblastnij se uveljavljajo z izvršilom (eksekucijo).

Stari izvršilni zakon je bil že na vse kraje zakrpan in popravljen, vendar je svojo dolžnost kolikor toliko še vedno opravljal. Sedaj smo dobili nov zakon, ki vzdržuje deloma prejšnje postavne določbe, večinoma jih pa bistveno izpreminja. Novi zakon je kolikor mogoče obširen, natančno in na drobno sestavljen. Reči pa se smé že po kratki dobi njegove veljave, da v sedanji obliki ne opravičuje tistih upanj, ki so se stavile vanj; gledé praktične vporabe je pa celó pomanjkljiv.

Novi zakon ima več poglavitnih načel, ki so vodila njegove sestavitelje. Ta načela, sama na sebi vse hvale vredna, z novimi določbami ne morejo priti do veljave, ker manjka zakonu praktičnega duha; z vporabo zakona se doseže večinoma ravno nasprotno tega, kar so imeli pred očmi sestavitelji.

Novi zakon naj varuje dolžnika — zlasti malega kmeta in obrtnika, na katera se stari zakon ni dosti oziral. In kako izgleda to varstvo? Javnemu in zasebnemu uradniku ter delavcu se je že po dodatkih k stari postavi pustil najmanjši dohodek 800 gld. na leto, na katere ni mogel upnik seči in na katere tudi po določenih novega zakona upnik seči ne more,

posestniku in obrtniku sme se pa tudi sedaj odvzeti vse do zadnjega novca, ostanejo mu le tiste premičnine, katere pri zemljišču ali obrtu neobhodno potrebuje, s katerimi pa seveda sebe in svojo družino preživeti ne more.

V svojih podrobnih določilih novi zakon dolžnika-kmeta celó oškoduje, ker mu jemlje ali vsaj zdatno krajša kredit. Upnik bode namreč sedaj z večjimi zadržki in večjo nevarnostjo izterjaval svojo terjatev iz posestva zadolženega kmeta in zaradi tega bode pri nas navadno precej zadolženi mali posestnik le težko dobil denar ali blago na upanje. Tisti pa, ki bode na nekoliko zadolženo posestvo še kaj izposoditi hotel, zahteval bode po starem gospodarskem načelu za svoj večji riziko tudi višje obresti.

Drugo glavno načelo novega zakona nasproti dolžniku je to, da upnik izvršila (eksekucije) ne sme nič več po svoji volji prelagati, temveč da se mora izvršilo, enkrat započeto, dognati brez prelaganja do konca. Z drugimi besedami pravi to načelo dolžniku: „Ako ti je mogoče živeti, glej, da živiš; če pa že moraš umreti, umri hitro!“

To pa slabo upliva na upnika in na dolžnika.

Upnik, ki navadno potrebuje zahtevano terjatev za druga plačila in noče priti v izgubo ali zamudo, mora privedi izvršilo do plačila, to je v premnogi slučajih do prodaje dolžnikovega imetja. Pri tej prodaji pa pride prav dostikrat lahko v izgubo, ker skupilo vsled različnih neprilik njegove terjatve ne doseže. — Reči moramo torej, da je ta določba novega zakona gospodarsko preojstra in pretirana. Res je prejšnje včasih leta in leta trajajoče neomejeno prelaganje in ponavljanje izvršila (rubežni, cenitve, prodaje) dolžnikom delalo neizmerno stroškov, tako, da so včasih za male dolgove dosti več plačati morali na stroških, kakor je bilo dolga; res se je tudi s tem odlaganjem pri takih dolžnikih, ki živé le od danes do jutri in ne mislijo nikdar na prihodnost, vzgojila zlasti v revnejših krajih neka zanikernost v plačevanju, ker si je marsikdo mislil: „no, pa še te stroške plačam in odloži se mi zopet za nekaj

mesecev ali vsaj tednov!“ — res je pa tudi, da se je nešteto-krat s preložitvijo ali odložitvijo dolžnikom izkazala resnična dobrota: dolžnik si je opomogel sam ali preskrbel drugje denar ter je brez prodaje plačal svoj dolg.

Prav je bilo torej, da se je z novim zakonom večno prelaganje omejilo, ali gotovo bi bilo prav, da bi se bila pravica odložiti izvršilo vsaj v gotovih mejah pridržala.

Takó omejena pravica bi upniku ne bila v škodo, dolžnik jo pa v naših slabih gospodarskih razmerah prav živo potrebuje.

Tretje glavno načelo novega zakona je to, da bi se naj stroški izvršila znižali; upnik naj plača za eksekucijske stroške kolikor moč malo, da dolžnika, ki mora te stroške vračati, izvršilo ne bode toliko stalo.

No, bolj kakor vsako drugo ponesrečilo se je v praksi — vsaj do sedaj — ravno to načelo.

Izvršilni stroški se niso zmanjšali, temveč izdatno povišali in poleg tega se je tudi uradovanje obtežilo.

Novi zakon uvél je dolgo vrsto predlogov, katere mora ali vsaj smé upnik ali dolžnik staviti. Ti predlogi se morajo naznanjati udeležnim strankam, stroški zadenejo pa — prej ali slej — dolžnika. Poleg tega določa novi zakon tolko dodatnih obveščenj in naznanil, da konečnega računa z dolžnikom, ki bi rad v teku izvršila plačal, skoraj ni mogoče skleniti. Komaj se je sestavil račun in komaj je dolžnik plačal, že pridejo nova naznanila, nove pristojbine, dodatni stroški in vsled tega novi opomini, ki tudi niso zastonj in dostikrat bode treba pri trdovratnih ali nezaupnih dolžnikih začeti novo eksekucijo.

Novemu izvršilnemu zakonu poznati je po kratki dobi njegove uporabe, da se njegove določbe niso zajemale dosti globoko iz življenja in iz potreb našega prebivalstva, da se je koval le preveč — pri zeleni mizi na Dunaju. Treba bode gotovo v kratkem temeljite poprave, za katero se bodo morali zavzeti pravniki in ljudski zastopniki.

Uvodni zakon.

Uvodni zakon nam je prinesel bistveno novoto:

Vsak upnik, kateri ima iz kakega zemljišča terjati izvršljivo terjatev, je opravičen predupnike tožiti na priznanje, da predterjatve, ki so plačane ali ki so iz drugih vzrokov ugasnile, več ne obstojé.

Vsak upnik bode moral torej skrbeti zato, da izdá o sprejetem plačilu izknjižbeno pobotnico, če noče biti v nevarnosti svoječasno dobiti od poznejših upnikov tožbo gledé bivše terjatve.

S to določbo se je omogočilo upniku dognati, koliko dolga bremeni še na dolžnikovem zemljišču, brezdvomno pa se žnjo pomnoži tudi število tožb in pravn.

Izvršilni red. *Izvršilo = Ex. mittel.*

(Zvršba) Izvršilo se smé dovoliti le za natančno določeno terjatev. Upnik mora torej v svoji prošnji navesti vsakokratni račun, koliko je dolžnik še dolžan na kapitalu, obrestih in stroških.

Uradnik ali sodni sluga, ki posluje pri izvršilu, ima pravico sprejeti od dolžnika plačilo, katero mora potrditi s posebnim potrdilom. S tem plačilom se lahko dolžnik oprosti izvršila.

Upnik se smé posluževati različnih izvršilnih sredstev na enkrat. Sodnija pa ima pravico izvršilo omejiti le na eno ali drugo sredstvo, ako je upnik za svojo terjatev z istim očitvidno pokrit.

Izvršilu se dolžnik iz postavno opravičenih vzrokov lahko upré z opozicijsko tožbo. *- upravná tožba.*

Tretje osebe morajo upnika zaradi svojih pravic do zarubljenih predmetov tudi s posebno tožbo prijeti. *- izločit. - opoz.*

Iz postavno opravičenih vzrokov se mora izvršilo ustaviti. Zlasti se mora to zgoditi, ako je upnik od izvršila odstopil ali, ako bi bili z morebitnim skupilom komaj izvršilni stroški pokriti ter bi za terjatev samo nič ne preostajalo.

Prelaganje izvršila na premakljivo ali nepremakljivo premoženje ni več dovoljeno; upnik more le od izvršila popolnoma odstopiti.

Če je upnik od izvršila na premakljivo ali nepremakljivo premoženje odstopil, se izvršena eksekucija razveljavi in ustavi; za obnovitev izvršila upnik pred potekom pol leta ne more prositi.

Ker poteče vedno precej časa, predno sodnija prošnji za obnovitev ustreže in zopet vse potrebno za cenitev ali prodajo odredi, pride upnik še le po preteku 7—10 mesecev na tisto stališče, katero je zavzemal takrat, ko je ustavil izvršilo.

Očividno je torej, da bode vsak upnik le nerad in težko brez popolnega plačila odstopil od eksekucije; tisti upnik pa, ki denar sam za-se nujno potrebuje, tega sploh storiti ne bode mogel.

Ako se je pričel med upnikom in dolžnikom gledé izvršila sodni prepir, se izvršilo na dolžnikov predlog lahko odloži; za koliko časa in ako brez varščine ali le proti varščini, katero ima položiti dolžnik, odloči sodnija.

Ako se pri dolžniku v poravnavo dolga potrebno premoženje ni našlo, je isti zavezan na upnikov predlog vse svoje imetje pod prisego naznaniti ali s prisego potrditi, da ničesar nima. — Ta razprava je javna in ima upnik pravico, takega dolžnika javno razglasiti z oklicem ali pa tudi po časopisih.

S tem strašilom upa novi zakon prisiliti k plačilu vsakega dolžnika, ki še kaj ima.

Postopanje.

V izvršilnih zadevah, — ako se ni pričela pravda, — sodnik ni navezan na posebno postopanje; on se prepriča o dejanskem položaju lahko po ustnih razpravah, zapisanih izjavah strank ali pa po uradnih poizvedbah.

Razprave razven dražbe in zaprisežene napovedi premoženja niso javne.

Obnovitev postopanja in postavitev v prejšnji stan v slučaju zamude roka ali naroka nista dopustni.

Kdor zamudi narok, o tem veljá, da je s stavljenimi predlogi zadovoljen.

Obvestila strank in občinstva v važnejših izvršilnih rečeh se izvršujejo z oklicem in razglasom v okraju in po časopisih. Ako je zarubljeno premoženje manjše vrednosti, razgласa po časopisih ni treba.

Pritožbe.

Proti sodnim sklepom v izvršilnem postopanju je dovoljen rekurz, ako zakon pritožbe izrečno ne izključuje.

Navaden rok za rekurze znaša le 8 dni; v posebnih slučajih določa zakon tudi daljši rok.

Sodni sklepi se smejo izvršiti že pred potekom rekurznega obroka; rekurz torej v navadnih slučajih nima odločilne moči.

Stroški.

Izvršilne stroške trpi dolžnik; upnik pa izgubi pravico do povrnitve teh stroškov, ako si jih ni dal vsaj en mesec po ustavljeni ali končani eksekuciji sodno odmeriti. To novo načelo je povsem hvalevredno; po starem izvršilnem postopanju so nekateri upniki dostikrat leta nazaj računali stroške za pota, prelaganje i. t. d. ter jih od dolžnika zahtevali. — To pravico je upnik z novim zakonom izgubil.

Pri dražbi premakljin je postava celó prestroga; tukaj mora namreč upnik zahtevati svoje stroške še celó pred izvršeno dražbo, ker jih drugače trpi sam.

Visokost stroškov določi sodnik po preudarku potrebe. Odvetnikom pa so določeni stroški po posebnem postavnem tarifu, katerega se imajo držati. Pri tej priliki bodi zaradi večkrat slišanih pritožb sledeče omenjeno: Novi zakon zahteva mnogoštevilna obvestila skoraj o vsakem eksekucijskem koraku. Vsled tega se je opravilo celó v priprostih slučajih prav pomnožilo in zato določa tarif posebno odškodnino. Dostikrat se z dolžnikom že sklene račun, in dolžnik je že plačal, dostikrat

pošlje dolžnik denar tudi po pošti, kakor je račun zapisan v sodnem spisu in zopet pridejo dodatna naznanila ali dodatni plačilni nalogi. — Dolžnik mora tudi te trpeti; in ako mu jih je odvetnik s pismom naznanil, smé že toliko v njegovo natančnost in vestnost zaupati, da jih doplača, namesto da bi si pustil še dalje z izvršilom pretiti. — Posebej bodi še omenjeno, da pristojaja odvetniku za dovolitev in vpis naprošenega roka 15 kr. in za podpis in dvignenje poštna nakaznice — 23 kr. Na ta postavna določila naj se vsak dolžnik ozira, da ne bode imel dodatnih opominov in nadaljnih stroškov.

Izvršilo na nepremakljivo premoženje.

Vknjižba in popis.

V iztirjanje svoje že izvršljive terjatve dá si upnik lahko izvršilno pravico na dolžnikovo posestvo v zemljiški knjigi vknjižiti.

Ako je bila terjatev v zemljiški knjigi že prej zavarovana, se le izvršljivost k prvotni vknjižbi zaznamuje.

Zemljišča, ki se ne nahajajo še v zemljiški knjigi, — kar je pri nas le redek slučaj, — morajo se rubilno popisati v posebnem rubežnem zapisniku.

Ravno to se mora zgoditi, ako zemljišče ali posamezne parcele še niso prepisane na dolžnika. Na ta način zarubijo se tako imenovane posestne in vžitne pravice do zemljišč, katere dolžnik poseduje, dasi ni vpisan lastnik. Upnik pa ima po novem zakonu še večjo pravico: on sme dolžnika kot lastnika vknjižiti dati, ako ima le za to potrebne listine (prisodna pisma, pogodbe i. t. d.) v rokah

Ako so bila taka zemljišča ali parcele že za koga drugega zarubljena, zadostuje zaznamba nadaljne rubežni v prvem rubežnem zapisniku brez novega popisa. Taka rubežen se ima na običajen način razglasiti.

Izvršilna zastavna pravica na zemljišča se sme vsled dolžnikovega predloga omejiti na posamezna posestva, ako je

upnik dosegel za svojo terjatev že pupilarno varnost; za tako varnost nepotrebna zemljišča se smejo v tem slučaju iz eksekucije izločiti.

Prisilna uprava (prisilno oskrbovanje).

Upnik izterja svojo terjatev tudi lahko s prisilno upravo, s katero seže na dohodke posestva.

Ta prisilna uprava je podobna sedanji sekvestraciji. Nova postava ima o nji natančna in podrobna določila, o katerih zaradi obširnosti tukaj razpravljati ni mogoče.

Omenjeno bodi le:

1. Da so sodnije za posamezne okraje prisilne upravnike (oskrbnike) že imenoval; drug neimenovan in neizbran oskrbnik za posamezni slučaj izvršila se sme določiti le izjemoma.
2. Gledé sklenjenih najemnih in zakupnih pogodb prisilno oskrbovanje nima nobenega upliva.
3. Oskrbnik stoji pod nadzorstvom sodnije, v vedni zvezi žnjo ter mora o svojem oskrbovanju redno račun položiti.
4. Po tem računu pride upnik še le na vrsto, če so predupniki gledé gotovih postavno določenih svojih zahtev pokriti. Za razdelitev dohodkov oskrbovanega premoženja določi sodnija poseben narok.
5. Ako postane očitno, da s prisilnim oskrbovanjem upnik ne pride do plačila ali da je isto predrago, se mora ustaviti.

Iz tega je razvidno, da prisilna uprava pride v poštev skoraj izključno le pri velikih posestvih in industrijalnih podjetjih. Za naše male zadolžene kmetije je brez pravega pomena.

Prisilna prodaja.

Zahtevajoči upnik izterja lahko svojo terjatev tudi lahko brez vknjižbe takoj s prisilno prodajo dolžnikovega zemljišča.

Ako ima namreč upnik izvršljivo terjatev, vloži lahko precej prošnjo za dražbo dolžnikovega posestva. Ta prošnja se mora v zemljiški knjigi takoj zaznamovati in od sodnije dražbeno postopanje uvesti.

Ta pot je za naše dolžnike očitno — prekratka in prehitra!

Komaj ima upnik razsodbo ali poravnavo v rokah, že prosi lahko za prodajo. Posebna prošnja za cenitev zemljišča po novem zakonu odpade in se ima cenitev zemljišča po dovolitvi dražbe uradno izvršiti. Vsako do sedaj običajno prelaganje cenitve je po novem zakonu nemogoče.

Nekoliko malomaren ali počasen dolžnik se boče svojega dolga komaj zavedel, — že boče dražba zemljišča določena!

Za dražbo se ima po novem zakonu določiti vedno samo en narok, ne pa dva, kakor je bilo to do sedaj.

Pristop k izvršilnemu postopanju.

Poleg teh preostrih določb nove postave, katerih gospodarske nasledke hočem omenjati pozneje, ima postava drugo določbo, ki naj bi bila v prid dolžniku, dási mu boče dostokrat škodovala.

Nova postava odpravila je dosedaj običajno trganje zadolženih posestnikov na kose: tukaj je prijel dolžnika eden, tam drugi, danes ta, jutri drugi, čez teden dni tretji i. t. d. Dolžnik kar ni prišel k sapi; komaj je potolažil enega, že je imel dva, tri nad svojim posestvom in svojim blagom, večinoma zato, ker je hotel vsak upnik pred drugim doseči s hitro eksekucijo vsaj delno plačilo svoje terjatve.

To je z novim zakonom prenehalo. Uvedla se boče le enkrat prisilna prodaja in dokler ta teče, smel in moral se boče vsak nadaljni zahtevajoči upnik tej tekoči eksekuciji pridružiti.

Cenitev zemljišča, ki se ima uradno odrediti, razprave pred dražbo, dražba sama in nadaljno postopanje boče imelo za vse zahtevajoče upnike skupno veljavo, kakor da bi terjale en upnik.

Ako odstopi od več zahtevajočih upnikov eden ali drugi od prodaje, ostane to za izvršilo brez pomena, ker teče eksekucija za druge upnike naprej.

S tem se prihrani dolžniku dosti stroškov, ali dostikrat bode s tem škodovan. — Do sedaj je namreč dolžnik posameznega upnika deloma ali popolnoma odplačal in eksekucija se je ustavila; po novem zakonu zahtevali bodo vsi upniki plačilo, vsem naenkrat ne bode dolžnik mogel ustreči in vsled tega pride dostikrat le prehitro do prodaje.

Postopanje je v kratkih potezah to:

Ko je sodnik dovolil dražbo, mora po preteku 3 tednov uradno določiti cenitev posestva in pritikljin po enem ali dveh zvedencih. Ceniti se morajo zajedno tudi prevžitki, služnosti in druga bremena, ki so na zemljišču vknjižena.

Cenitev lahko na upnikov ali dolžnikov predlog odpade, ako se je že prej v kaki drugi eksekuciji izvršila in ako ni starejša od enega leta.

Cenitev se bode morala vršiti vestno in natančno, ker je zaradi novih postavnih določb cenilna vrednost jako velikega pomena. Previsoka ali prenizka cenitev bi spravila v posameznih slučajih in splošno v celem okraju upnike in dolžnike v škodo. — Bodi torej cenilnim možem toplo priporočeno, da se vestno držé svoje prisege in vedno cenijo le po svoji vesti in v najboljšem prepričanju kakor so ravno razmere v njihovem kraju, ne oziraje se na eno ne na drugo stran.

Povedano bodi tukaj le to, da prenizka cenitev zemljišča škoduje lahko dolžniku, ki bi rad dobil posojilo in se na ta način rešil prodaje; taka prenizka cenitev posestva prestrašila bi posamezne, ki posojujejo in bi odvrnil od pomoči denarne zavode, ki na nizko cenjena posestva ne morejo ničesar posoditi. Previsoke cenitve bi pa spravile v naj krajšem času ves okraj v najslabejši glas in ob vse zaupanje. Denarni zavodi v take okraje, kjer bi se posestva dolžnikov previsoko cenila, ne bi mogli dajati kratko in malo nobenih posojil. — O pravilnem ali nepravilnem postopanju cenilnih mož, ki so postavno odgovorni za vestno izvršitev svoje dolžnosti, se bodo sodnije,

upniki in denarni zavodi prav v kratkem lahko prepričali, — kakor hitro pride namreč do prodaje enega ali drugega posestva. Pri tej priliki bodo dražitelji prav kmalo povedali, ali je bilo posestvo pošteno cenjeno ali ne.

Po cenitvi mora zahtevajoči upnik predložiti dražbene pogoje, ako jih že prošnji za dražbo ni priložil.

Dražbeni pogoji se razlikujejo po novem zakonu bistveno od prejšnjih v tem, da mora izdražitelj prevzeti prevžitek, služnosti in druga realna bremena, ki so vknjižena pred terjatvijo zahtevajočega upnika, v naturi. Vrednost teh bremen, ki so vknjižena pred terjatvijo zahtevajočega upnika, se ne odračuni od skupila.

Za zahtevajočim upnikom vknjižene take pravice mora izdražitelj le takrat prevzeti, ako jih skupilo doseže.

Dražitelji bodo morali torej pri dražbi svoje ponudbe že sami za toliko znižati, za kolikor bodo izdražitelja obremenila po njegovi cenitvi bremena, vknjižena pred terjatvijo zahtevajočega upnika!

Vrednost tako obremenjenih zemljišč se bode vsled te postavne določbe izdatno znižala; kajti takih bremen nikdo rad ne prevzema, denarne odškodnine pa opravičeni ni dolžan vsprejeti.

Nasledek nove postave bode ta, da se dostikrat za takó obremenjena posestva ne bode našel kupec in zato se bode znižal neprimerno njihov kredit.

Na zemljišča, kjer so vknjižene pravice stanovanja ali prevžitka, že dosedaj ni bilo lahko dobiti posojila; v povečani meri bode veljalo to odslej.

Dolžnost vsakega skrbnega gospodarja bodi torej, da svojega posestva s takimi pravicami v zemljiški knjigi ne dá obremeniti; če se pa temu ne more ogniti, skrbi naj vsaj zato, da opravičeni izreče takoj pri določitvi teh pravic, v pogodbi, kateri denarni znesek je pripravljen v slučaju prodaje posestva namesto svojih pravic vsprejeti.

Od sodne dovolitve dražbe do dražbenega naroka mora poteči vsaj tri mesece.

Vsaka pravica do zemljišča ali do posameznih delov zemljišča, katero pride v prodajo, mora se priglasiti pred dražbo; kdor takih pravic ni priglasil, jih izgubi.

To velja zlasti za neodpisane parcele. Zaradi odprodanih pa neodpisanih parcel bilo je dosedaj nešteto veliko pravnih; vendar se je že v zadnjih letih ukoreninilo pri sodnijah prepričanje, da izdražitelj dobi vse parcele, katere so bile zemljišču v zemljiški knjigi pripisane, naj je iste v posesti imel ta ali oni. Z novim zakonom se je to izrečno določilo.

Vsakdo, ki je torej kupil od posestva kako parcelo, skrbi naj tudi nemudoma za to, da se ta parcela kakor hitro mogoče od zemljišča odpiše, če tudi z dolgovi. Ako tega ne stori, bode imel dostikrat izgubo, ker izdražitelj bode segel tudi po odkupljenih parcelah, ki se niso pred dražbo odpisale.

Novi zakon določil je tudi upnikom nekaj novih pravic, oziroma dolžnosti pred dražbo.

Ako je namreč zahtevajoči upnik s svojo terjatvijo zavarovan na slabem mestu, tako, da po cenilni vrednosti zemljišča soditi, za svojo terjatev ne pride do plačila, sme vsak predupnik zahtevati ugotovitev in določitev vknjiženih bremen in dolgov. Ako se izkaže pri naroku, da bi predupnik po tej določitvi bremen in po postavno določenem računu ne prišel do plačila, sme se predupnik upreti dražbi. Ta upor se dá razveljaviti le s tem, da zahtevajoči upnik dražbi protivenega predupnika in vse njegove prednike popolnoma plača.

Upniki, ki so na slabem mestu zavarovani, bodo imeli vsled te določbe dostikrat prav težko stališče, ako jim bodo hoteli predupniki delati zapreke.

Nasprotno sme upnik prevzeti zemljišče brez dražbe, ako ponudi četrť več kakor znaša cenilna vrednost in ako temu ne oporekajo na upnikov predlog vabljeni ostali upniki.

Dražba se razglša javno; upniki dobé še posebej osebno odvestilo.

Vsak upnik, ki hoče od izdražitelja dobiti zavarovano terjatev v gotovem izplačano, mora ta svoj zahtevek vsaj osem dni pred dražbo naznaniti sodnji s pismeno ulogo ali na zapisnik.

Ta postavna določba gotovo ni opravičena, ker se dela s tem upnikom nepotrebno delo in bi moral vendar izdražitelj skrbeti za to, da ga upniki počakajo, ne pa upniki za to, da dobé plačilo.

Ako je za upnika vknjižena kreditna ali odškodninska terjatev, mora upnik vsaj do dražbe obstanek in visokost te terjatve priglasiti.

Nova postava meri na to, upnikom in dražiteljem do dne dražbe dati kolikor mogoče gotov račun o bremenih, ki so na zemljišču in ki se morajo od izdražitelja prevzeti. Popolnega uspeha pa novi zakon s svojimi določbami tudi tukaj ni dosegel.

Pri dražbi, katero vodi sodnik po posebnih navodilih, se ponudniki o podrobnih določbah vedno podučiti imajo. Boljše je seveda, ako dražitelji že sami poznajo glavne določbe novega zakona, ker se eno ali drugo določbo lahko presliši ali slabo razume.

Dražitelji se smejo dražbe vdeležiti tudi po pooblaščenih. Pooblastilo za dražbo pa mora biti sodno ali po notarju legalizovano. Imé dražitelja se objavi lahko s sodnim dovoljenjem še le koncem dražbe.

Upor proti izidu dražbe se mora prijaviti že pri dražbenem naroku; k uporabi opravičeni so le tisti, ki so bili pri dražbi navzoči.

Ako se je vsled upora dražba uničila, mora zahtevajoči upnik v enem mesecu predlagati ponovitev, ker bi drugače tega pol leta več ne mogel storiti.

Po novem zakonu mora vsak ponudnik ponuditi za zemljišča najmanj dve tretjini, za poslopja pa polovico cenilne vrednosti.

Manjše ponudbe sodnik ne sme vsprejeti.

Izdražitelj mora poleg pridržanega vadija v 14 dneh po pravomočnosti dražbe eno četrtno skupila pri sodnji v gotovini položiti.

Na daljno skupilo prevzame izdražitelj lahko vknjižene terjatve, ako proti temu niso ugovarjali zavarovani upniki, ostanek pa mora izplačati pri sodnji v dveh rokih, tako da je v dveh mesecih po pravomočnosti dražbe vse skupilo vplačano.

Izdražitelj bode torej po novem zakonu moral skrbeti hitro za denar ali se pa sporazumeti z upniki, če ne, utegne priti dostikrat do ponovitve dražbe.

Ponovitev dražbe sme vsak udeleženec predlagati.

Ako se je dražba ponovila, sme se zemljišče prodati tudi za polovico cenilne vrednosti. Seveda je prvi izdražitelj odgovoren za primanjkljaj in za vsako škodo, ki je vsled ponovitve nastala. — Primanjkljaj in škoda izterja se od prvega izdražitelja takoj z izvršilom na vadij in njegovo premoženje.

Nadponudba dovoljena je tudi po novem zakonu. Nadponudba mogoča je pa le takrat, če izdražitelj ni ponudil vsaj tri četrtnine cenilne vrednosti (prej dve tretjini) ter se mora prejšnja ponudba vsaj za eno četrtno zvišati.

Nadponudnik mora nadponudbo vsaj v 14 dnéh po dražbi priglasiti in ob enem eno četrtno nadponudbenega skupila sodno vložiti.

Izdražitelj lahko svojo prednost vzdrži, če svoje skupilo prostovoljno za toliko poviša, kolikor znaša nadponudba, kar mora v treh dneh sodnji naznaniti. Ako izdražitelj tega ni storil, stopi nadponudnik na njegovo mesto.

Skupilna razdelitev med upnike se bode vršila po novem zakonu v bistvu ravno tako, kakor do sedaj, samo da so se dosedanja praktična navodila, ki dosedaj niso bila v zakonu, sedaj izrečno v novi zakon vsprejela.

Po izpolnitvi razdelilnega odloka, kateri postane že v 8 dneh pravomočen, ima izdražitelj prositi za vknjižbe in izbrise in s tem mora biti za novega gospodarja tudi v zemljiški knjigi urejeno izdražbano posestvo.

Novi zakon skrbi torej pred vsem za hitro ureditev razmerja med upniki in dolžniki. Ako pride do izvršilne prodaje, naj se po namenu postave tudi novo razmerje naglo dožene in sodno postopanje konča. V tem načelu tiči dobro jedro, ki se da opisati s kratko besedo: Proč s slabimi gospodarji, ki si pomagati ne znajo. To dobro jedro mora pa dostikrat postati grenko, kajti vzrok, da dolžnik ne plača upnika, tiči dostikrat čisto drugje, kakor v slabem gospodarstvu, recimo na primer: v zaporednih slabih letinah, v rodbinskih ali drugih domačih nesrečah; dolžnik takrat iz lastnega imetja pri najboljši volji plačati ne more, ker mu manjka celó najpotrebnejših dohodkov za življenje.

Kaj je toraj storiti v očigled strogim določbam novega zakona, da se obvarujejo posestniki premnogih izvršilnih prodaj in s tem gospodarskega propada?

Pred vsem moram reči, da slabega, zanikrnega in lahkomišljenega gospodarja varovati v današnjih razmerah ni mogoče. Tak gospodar se uniči sam, naj bodo postave za dolžnike ugodne ali ne; ni dosti razlike v tem, ako se zgodi to nekaj časa prej ali pozneje, bolj naglo ali bolj počasi.

Pred očmi nam morajo biti torej le razumni in skrbni gospodarji, ki se brigajo za svoje imetje in le vsled nesreče pridejo v izvršila, tako, da si dostikrat ne morejo pomagati. — Za te imamo pomoči, če tudi ta pomoč ne reši dotičnega vsega zléga. Prenašamo vendar rajši manjše gorjé, kakor večje!

In kako naj pomagamo?

Z dobrimi nauki in z denarjem, dasi je prvega in drugega žalibog le premalo na Notranjskem.

Dobri nauki morali bi meriti na boljšo gospodarsko vzgojo našega ljudstva. Priznati se mora, da je naše ljudstvo zlasti v nekaterih krajih dosti preveč malomarno in lahkoživo in da se dosti premalo briga za pridobitev novih in boljših dohodkov. Blagostanje se s tako malomarnostjo in vsled uspešnega tk-movanja drugih krajev gotovo uničuje, kakor hitro zaostajamo. Moje skromno mnenje je to, da naše ljudstvo, zlasti o gotovih

prilikah, vse preveč „konsumira“, vedno pa le premalo „producira“; z drugimi besedami: naše ljudstvo bi lahko boljše živelo, kakor živi, ako bi si svojo porabo bolj trezno in pametno uredilo, zraven pa gledalo da sizviša in zboljša dohodke iz svojega imetja.

Ni ga kmalo kraja v slovenski domovini, kjer bi imeli trgovci in gostilničarji toliko terjatev pri malih in boljših gospodarjih, kakor na Notranjskem.

To je slabo znamenje za oba dela.

Jaz ne zavidam trgovca ali obrtnika, ki ima povsod dolžnike. Trgovcu, obrtniku mora iti blago v denar ne pa v knjige; on mora delati z večjim prometom, ako hoče imeti pošten gospodarski dobiček. Ako pa daje na upanje, s tem veže svoje gospodarske moči in prej ali slej je primoran omejiti svoj prometni delokrog in živeti tako rekoč od obresti svojih dolžnikov. Namesto da bi razširil s časoma svojo trgovino, svoj obrt na druge panoge, lotil se s podjetnim duhom in potrebnimi sredstvi tega ali onega podjetja — dá se povsod kaj pridobiti! — postane, ako kaj premore, „rentir“, ki se zanaša na obresti dolžnikov ali pa njihov „eksekutor“, ki jih vedno in vedno spominja na to, da je dolg sitna stvar.

Še manj zavidanja vreden pa je naš dolžnik-kmet.

Pred vsem ga je navadil ravno kredit pri trgovcu in gostilničarju malomarnosti in lahkoživnosti. Nešteto je posestnikov, ki so po več sto goldinarjev dolžni na blagu in se tega še le takrat zavejo, kadar jih je nekoliko trdo prijela upnikova roka. Svoj konto dolga pri trgovcu v večjih krajih ali pri malem trgovčku na vasi ima po nekaterih krajih skoraj vsaka kmetska hiša. Ker se pa ta konto redkokdaj redno plačuje, zato najdeš skoraj pri vsakem zemljišču nekaterih okrajev vknjiženega dolga te vrste, včasih v večjih, včasih v manjših zneskih, v znamenje, da vsi ti ljudje več porabijo za-se, kakor hočejo ali morejo plačati.

To nenavadno prikazen na notranjskih tleh je treba odpraviti v korist pravemu trgovskemu stanu in v rešitev našega

kmetskega stanu. Kredit te vrste se ne sme zlorabljati, ker je po naravnih gospodarskih zakonih zdrave trgovine in zdravega kmetskega gospodarstva isti le za skrajno silo določen.

Zdravo in pravo načelo za vsakega posestnika mora postati to: V prvi vrsti in pred vsem plačaj trgovca. Dokler ni stari dolg plačan, ne delaj novega in ne jemlji sploh na upanje, če ne veš, da bodeš lahko v kratkem plačal. Če moraš že ostati za dalje časa dolžan, ne ostani dolžan trgovcu, ki te ne more dolgo časa čakati, temveč dôbi denar na posodo in plačaj s tem posojilom, kar neobhodno potrebuješ. Ne zanašaj se na dobro letino, kajti rajši kakor ena dobra, prideta dve slabi, katera vsaka dolg množi!

Ako to uživimo v našem ljudstvu, potem bi imeli popolnoma zdravo in vspešno delujočo trgovino v večjih krajih, kateri bi se ne bilo treba bati konkurence „konsumnih“ društev, iz malih vasi bi pa kmalo izginili takozvani „trgovci“, ki dostikrat niso nič družega, kot vaške pijavke, sesajoče na revščini in še bolj na lahkomišljenosti našega ljudstva.

Jaz pravim „takozvani trgovci“, ter imam v mislih tisto vrsto ljudi, ki ne zna dostikrat niti brati niti pisati, nima pojma o trgovskih knjigah in trgovskem poslovanju in vendar — najde v mali vasici svoj trgovski (?) dobiček!

Ako že mora posestnik napraviti dolg, naj ga napravi tam, kjer ga najmanj tišči. Sorodnik ali premožen sosed, ki pozna dolžnikovo imetje in njegove osebne lastnosti, bode vedno boljši upnik, kakor tisti, ki potrebuje denar in biva daleč od dolžnika. Napaka je le ta, da sorodniki in sosedje ne postanejo radi upniki. Potem naj bodo vsaj poroki in potreben denar si lahko preskrbi dolžnik iz denarnih zavodov.

Denarni zavodi! Hranilnice in posojilnice! Kdo si je to mislil na Notranjskem še pred 15 ali 20 leti! V nekaterih krajih — zlasti ilirsko-bistriški okraj je slovel — plačevali so dobri dolžniki po 10—20 % obresti svojim upnikom; bili so pa nekateri upniki, ki sušé sedaj svoje papirje, tudi tako dobrosrčni, da so jemali po 50, 100, da 200 % in še več od svojih dolž-

nikov — vse za svojo dobroto!! To gorostasno resnico bere se lahko še dandanes v sodnih spisih; manjkal je le mož-državni pravdnik, ki bi bil take vrste ljudi zapreti dal zaradi te najhujše vrste o deruštva.

In sedaj je tudi po Notranjskem cela vrsta hranilnic in posojilnic, ki že več ali manj let in bolj ali manj uspešno delajo na to, odpraviti visoko obrestovanje s tem, da se preskrbé dolžnikom posojila po nizki obrestni meri. Obrestna mera je od $4\frac{1}{2}$ —6 ‰.

To delovanje je obrodilo že deloma lep sad; lahko pričakujemo torej še lepših uspehov. Zahtevati moramo povsod le to, da naj bodo denarni zavodi v spretnih rokah pametnih in previdnih mož. Potem bomo smeli tudi zahtevati, da se domači denar nalaga v domačih, ne pa v tujih zavodih ali državnih papirjih.

Ker ima Notranjska malo denarja, skrbeti moramo za to, da vsaj to malo ostane na domačih tleh.

Izpregovoril bi rad le še nekaj besed o dolžnosti dolžnika proti zavodom in samemu sebi.

Dolžnik je dobil denar od zavoda. S posojilom poplačal je dolgove ali oskrbel si, kar je potreboval za povzdigo svojega gospodarstva. Prepričan je, da ga bode hranilnica ali posojilnica čakala za glavnico, ako bode le obresti redno plačeval. Zadnjega pa ne sme smatrati kot jedino svojo dolžnost. Paziti mora temveč prostovoljno na to, da pri vsaki priliki odplača vsaj nekaj dolga — bodi si tudi le nekaj goldinarjev, — ker to je jedina prava pot, da se za morebitne slabe čase obvaruje novih višjih dolgov. Posojilo, katero je dobil dolžnik od posojilnice, bodi mu zajedno tudi njegov nadaljni kredit, ako ga bode kdaj neobhodno potreboval.

Vodstva naših denarnih zavodov bi pa morala na to gledati, da v ugodnih gospodarskih časih dolžniki poleg obresti plačujejo tudi nekaj na glavnico.

Ta dobredejni upliv denarnih zavodov je deloma seveda le začasen, ker dolg se mora konečno vendar plačati.

Da pa doseže dolžnik lahko to dobroto denarnih zavodov, zadene ga pa že celó sedaj vsled strogih določb novega eksekucijskega zakona posebna dolžnost. Dolžnik in sploh vsak posestnik imej namreč zemljiško knjigo in posestno polo v redu!

Kakor sodi namreč sosed sosedu-gospodarja po tem, kako izgleda njegova hiša, njegovo polje, — tako sodi upnik in posebno še denarni zavod gospodarja po redu, katerega ima v zemljiški knjigi.

Zemljiška knjiga je pisana podoba posestva. Ona naj v posameznih vložkih zadržuje vse kose gospodarskega imetja tako, da se naj zemljiška knjiga vedno ujema s posestno polo. Kar se odproda, naj se odpiše od prodajalčevega zemljišča, kar se prikupi, naj se pripíše ali če je kos kupljen z dolgovi, vpiše v poseben vložek.

Vsak boljši gospodar imej pri hiši izpisek iz zemljiške knjige in svojo posestno polo.

S temi listinami, če so se spravile v red, dá se ogniti marsikaterim pravdam in z njimi dobi se potreben kredit pri zavodih.

Zajedno mora dolžnik, ki je plačal svoje dolgove, tudi skrbeti za to, da izknjiži intabulirane dolgove. Kakor se mora poljé trebiti plevela, ravno tako se naj zemljiška knjiga čisti nepotrebnih bremen! Po novi davčni postavi bodo to smeli upniki tudi sodnim potom zahtevati od dolžnikov, ker se bode drugače upnikom od terjatev, ki so morebiti že davno plačane pa še ne izbrisane, predpisoval posebni dohodninski ali rentni davek.

Ako pride vsled novih postavnih določb upnik ali dolžnik s tem v škodo, je kriva temu le malomarnost dotičnika.

Opozoriti moram konečno še občinske in soseskine zastope, da si omislijo preris katastralne mape dotične davčne občine, ker se vedno in vedno potrebuje, novi zakon pa niti tega ne dopušča, da bi se smele sodne mape odslej naprej jemati na komisije. — Stroški zato so nezatni in se lahko poplačajo z malo pristojbino, katero naj vplača vsakdo, kdor soseskino mapo potrebuje.

Upam, da se s temi vrsticami splošnega gospodarskega značaja nisem preveč odstranil od svoje naloge ter hočem v naslednjem omeniti le še nadaljne predpise izvršilnega zakona.

Izvršilo na premakljivo premoženje.

Rubežni so oproščeni po novem zakonu približno ravno tisti predmeti kakor prej.

Rubežen se vrši kakor prej po sodnem slugi. Do sedaj z rubežnijo zvezana cenitev premakljin odpade, ako jo upnik posebej ne naprosi.

Vse izvršene rubežni imajo se vpisati v poseben rubilni register, ki je vsakemu v vpogled. Sodnija bode imela torej slabe plačnike dobro zaznamovane.

Vpis v rubilni register ima namen, da se ne ponavljajo rubežni proti enemu ali tistemu dolžniku, ker zadostuje dostikrat zaznamba v rubilnem zapisniku prvega upnika.

Zastavna pravica na zarubljene predmete poneha, če se ne prosi v teku enega leta po rubežni za prodajo.

S prošnjo za rubežen zveže se lahko takoj prošnja za prodajo premakljin; Izvrši se prodaja seveda še le po pravomočnosti rubilne dovolitve.

Ako je več upnikov proti enemu dolžniku, pristopi vsak upnik k prvotno dovoljeni prodaji, tako da postane s tem izvršilo skupno.

Izvršilna prodaja zarubljenih predmetov izvrši se na upnikov predlog in sicer le v enem naroku. Od rubežni do prodaje morajo poteči vsaj trije tedni, kar je itak kratek rok.

Prodaja izvrši se na predlog udeležencev lahko tudi na drugem mestu, namesto na dolžnikovem domu, na primer: na trgu, ob sejmu i. t. d., — če se na ta način dá doseči gotova prodaja in boljše skupilo.

Cenitev izvrši se navadno še le o priliki prodaje. Zarubljene reči se ne smejo pod eno tretjino cenilne vrednosti oddati.

Izdražitelj mora skupilo takoj izplačati. Preložitve prodaje je sploh nedopustna. Upnik, ki je prodajo ustavil, izgubi pridobljene pravice dražbenega postopanja in pred pol leta ne mora prošnje za dražbo ponoviti. Pripetí se torej lahko, da v tem času tudi zastavno pravico izgubi, ako je namreč do novega roka od časa rubežni že poteklo eno leto.

Po izvršeni prodaji mora sodni uradnik upniku celo terjatev na glavnici, obrestih in do takrat naznanjenih stroških izplačati. Le ako je več upnikov pristopilo, razdeli skupilo sodnija v posebnem postopanju.

Stroški cenitve in dražbe imajo v tem slučaju prednost.

Izvršilo na denarne terjatve.

Nekatere terjatve so oproščene izvršila; v tem oziru novi zakon ni dosti izpremenil. Zlasti so letni dohodki javnih in zasebnih uradnikov do visokosti 800 gl. odtegnjeni navadnemu izvršilu.

Rubežen na denarne terjatve izvrši se kakor do sedaj s prepovedjo dolžniku, da dolga izvršencu ne sme i plačati.

Dolžnik se mora na izvrševateljev predlog v 14 dneh pri sodnji izjaviti, ako svoj dolg proti zavezancu prizna ali ako niso že druge osebe prej pravic do te terjatve pridobile. Dolžniku provzročene stroške mora zahtevajoči upnik začasno povrniti. Zato je pa tudi dolžnik odgovoren upniku za škodo in stroške, ako izjave ne dá ali ako ne pové resnice.

Zarubljena terjatev je na predlog zahtevajočega upnika istemu odkazati ali v izterjavo ali pa v plačilo.

Terjatev je v prvem slučaju brez zamude izterjati, ker se drugače oglasijo lahko drugi upniki, v drugem slučaju pa veljá odkaz toliko, kakor plačilo, dokler se ne izkaže neizterljivost odkazane terjatve.

Dosedaj navadna prodaja zavezančevih terjatev se po novem zakonu le izjemoma dopušča.

Prevžitek do vrednosti letnih 300 gl. je oproščen izvršila, ako je ta prevžitek opravičencu za življenje neobhodno potreben.

Na obširen način uredil je novi zakon tudi izvršilo na druge dolžnikove pravice: bodisi z oddajo teh pravic v najem ali s prisilno upravo istih i. t. d.

Dejanja ali opustitve prisilijo se po novem zakonu z denarnimi globami ali z zaporom. Za te podrobnosti pa tukaj ni prostora.

Začasno zavarovanje pravic.

V varnost denarnih terjatev sme sodnija dovoliti že pred pravomočnostjo razsodbe izvršilo, ako uveri upnik sodnijo o tem, da pride drugače v nevarnost izgube.

Tudi druge začasne naredbe so v upnikovo varnost dopustne.

Pogoje za to in način tega začasnega zavarovanja določa novi zakon jako natančno, tako, da podrobnosti tukaj ni mogoče razlagati.

Povedano bodi le, da je novi zakon upnike s temi določbami dovolj zavaroval proti morebitnim spletkarijam zvitega dolžnika, ako se le pravočasno zglasijo pri sodniji ali zastopnikih.

S tem je v kratkih potezah napisana glavna vsebina novih sodnih zakonov, kolikor jih naj vsakdo izpozna.

Morebiti izda svoječasno družba sv. Mohorja v Celovcu obširno knjigo, katero bode gotovo ves národ z veseljem pozdravil.

V poduku in izpoznavanju iščimo svoj napredek!

Domači denarni zavodi.

—616—

I. Mestna hranilnica ljubljanska v Ljubljani.

Stanje ulog po izkazu za l. 1896 4.373.425 gl.

Obrestuje uloge s 4⁰/₁₀₀ ter jemlje od posojil 4³/₄⁰/₁₀₀ obresti
in 1¹/₂⁰/₁₀₀ za amortizacijo glavnice.

II. Posojilnice na Notranjskem.

(Po letopisu zveze slovenskih posojilnic iz l. 1897).

1. Posojilnica v Cérknici (I.)

Lastno imetje gl. 4.322.—,

Tuje imetje „ 53.002.—.

2. Posojilnica v Cérknici (II.)

(Ni izkazana v letopisu).

3. Posojilnica v Črnem Vrhu nad Idrijo.

Lastno imetje gl. 91.—,

Tuje imetje „ 15.930.—.

4. Posojilnica v Idriji.

Lastno imetje gl. 7.756.—,

Tuje imetje „ 285.982.—.

5. Posojilnica za Ilir. Bistriški okraj.

Lastno imetje gl. 2.374.—,

Tuje imetje „ 81.960.—.

6. Posojilnica v Košani (I.)

Lastno imetje gl. 138.—,

Tuje imetje „ 9.215.—.

7. Posojilnica v Košani (II.)

(Ni izkazana v letopisu).

3. Posojilnica v Logatcu.
 Lastno imetje gl. 22.453.—,
 Tuje imetje „ 184.185.—.
9. Posojilnica v Postojni (l. 1897).
 Lastno imetje gl. 22.768.—,
 Tuje imetje „ 121.770.—.
10. Posojilnica v Rovtakh pri Logatcu.
 Lastno imetje gl. 95.—,
 Tuje imetje „ 12.709.—.
11. Posojilnica v Senožečah.
 (Ni izkazana v letopisu).
12. Posojilnica na Slapu nad Vipavo.
 Lastno imetje gl. 2.779.—,
 Tuje imetje „ 36.886.—.
13. Posojilnica za Stari trg, Lož in sosedstvo.
 Lastno imetje gl. 3.608.—,
 Tuje imetje „ 72.183.—.
14. Posojilnica v Starem trgu pri Ložu.
 Lastno imetje gl. 238.—,
 Tuje imetje „ 38.736.—.
15. Posojilnica v Št. Petru na Krasu.
 Lastno imetje gl. 286.—,
 Tuje imetje „ 19.451.—.
16. Kرانilnica in posojilnica v Trnovem.
 Lastno imetje gl. 550.—,
 Tuje imetje „ 58.350.—.
17. Posojilnica v Vipavi.
 Lastno imetje gl. 118.—,
 Tuje imetje „ 26.233.—.

